

Michał Ulasiewicz

doktor nauk prawnych, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa
Administracyjnego i Nauki Administracji Uniwersytet Łódzki
ORCID: 0000-0001-9647-219X

Prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska w kontekście wykluczenia cyfrowego

Słowa kluczowe: *wykluczenie cyfrowe, prawo do informacji, dostęp do informacji, administracja*

1. Uwagi wstępne

Dostęp do informacji o stanie i ochronie środowiska wpisuje się w szerszą problematykę dostępu do informacji. Problematyka ta jest przedmiotem regulacji konstytucyjnej i ustawowej. Podstawowe znaczenie ma tutaj art. 61 Konstytucji RP¹. Zgodnie z tym przepisem prawo do informacji obejmuje uzyskiwanie informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne, jak również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Prawo do informacji niewątpliwie zalicza się do publicznych praw podmiotowych jednostki. Treścią tego prawa jest możliwość skutecznego żądania od władz publicznych określonego rodzaju informacji znajdujących się w ich posiadaniu. Informacja o stanie i ochronie środowiska stanowi szczególny rodzaj informacji znajdujących się w posiadaniu władz publicznych². Prawo dostępu do tej informacji zostało wyartykułowane wprost w ustawie zasadniczej z uwagi na priorytetowe potraktowanie kwestii bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrony środowiska w części podyktowanej zobowiązaniami międzynarodowymi przyjętymi przez RP. Prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska w polskim porządku prawnym zalicza się do podstawowych, konstytucyjnych praw człowieka, choć wypada zauważyć, że jego zakres podmiotowy obejmuje także inne podmioty prawa. Prawo to ma charakter

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

² Por. M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, art. 74.

powszechny – zgodnie z art. 74 ust. 3 Konstytucji RP przysługuje ono każdemu. Będą to więc zarówno osoby fizyczne, osoby prawne, jak i podmioty nieposiadające osobowości prawnej, pod warunkiem że prawo przyznaje tym podmiotom zdolność prawną. Prawo to ma także charakter abstrakcyjny. Władze publiczne, na których ciąży obowiązek w zakresie przekazywania informacji, nie mogą wymagać od podmiotów uprawnionych podania powodów, dla których żądają określonej informacji; skorzystanie z tego prawa nie jest bowiem warunkowane istnieniem interesu prawnego czy faktycznego. Prawodawca w ustawie o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko³ zawarł liczne mechanizmy zapewniające możliwość skutecznego egzekwowania obowiązków informacyjnych nałożonych na władze publiczne. Wszystko to niewątpliwie świadczy o randze i znaczeniu prawa do informacji o stanie i ochronie środowiska w katalogu praw jednostki. Informatyzacja administracji wymusiła jednak realizowanie wielu obowiązków administracyjnoprawnych przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych. Jest to szczególnie widoczne w obszarze dostępu do informacji. Biuletyn Informacji Publicznej (dalej: BIP), portal danych Otwarte Dane, elektroniczne dzienniki urzędowe oraz inne elektroniczne bazy danych to dziś podstawowe, wykorzystywane na szeroką skalę instrumenty usprawniające procesy przekazywania informacji. Instrumenty te niewątpliwie ułatwiają władzom publicznym wywiązywanie się z obowiązków informacyjnych i umożliwiają dotarcie z informacją do relatywnie dużej grupy odbiorców. Odbiorcy ci muszą jednak posiadać określone kompetencje cyfrowe. Badania prowadzone w tym obszarze wykazują istnienie dużych grup społecznych nieposiadających takich umiejętności⁴. W tym kontekście należy postawić pytanie, czy rzeczywiście każdy uprawniony jest w stanie skutecznie realizować swoje prawo do informacji i czy prawodawca nie stwarza barier prowadzących do wykluczenia cyfrowego, a jeśli takie bariery już powstały – to czy istnieją w prawie rozwiązania sprzyjające ich pokonywaniu, przyczyniające się do inkluzji cyfrowej.

2. Wykluczenie cyfrowe – ogólne gwarancje prawne wzmacniające inkluzję cyfrową

Wykluczenie cyfrowe rozumiane jako stan braku dostępu, kompetencji lub motywacji do korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych⁵ jest stosunkowo nowym

³ Ustawa z 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2026 r. poz. 670 ze zm.), dalej u.u.i.ś.

⁴ Z opracowania GUS wynika, że największy odsetek osób posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe wystąpił w dwóch grupach wiekowych: 25–34 lata i 16–24 lata (odpowiednio 75,7% i 73,6%). Najmniejszy odsetek (12,3%) odnotowano wśród osób w wieku 65–74 lata (GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2025 r. Informacja sygnalna*, <https://publikacje.newstat.gov.pl/portal-publikacje/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2025-r> (dostęp: 16.08.2026 r.).

⁵ Zob. Główny Inspektorat Sanitarny, *Wykluczenie cyfrowe*, <https://www.gov.pl/web/gis/wykluczenie-cyfrowe> (dostęp: 16.08.2026 r.).

zjawiskiem, którego powstanie jest ściśle powiązane z procesami cyfryzacji i informatyzacji. Procesom tym, choć nieuchronnym i w wielu aspektach korzystnym, od samego początku towarzyszy zjawisko ekskluzji, wykluczenia jednostek, a na ogół całych grup społecznych, które z różnych powodów nie mają dostępu do nowoczesnych technologii bądź nie posiadają niezbędnych kompetencji cyfrowych. Przyczyny wykluczenia cyfrowego mogą mieć charakter zarówno obiektywny (np. zaawansowany wiek, brak wiedzy czy niepełnosprawność), jak i subiektywny (brak woli czy obawa o bezpieczeństwo w sieci).

Procesom informatyzacji administracji publicznej od samego początku towarzyszyło stopniowe przenoszenie problemu wykluczenia cyfrowego na płaszczyznę prawa. Uprawnienia jednostek, pierwotnie realizowane wyłącznie w „tradycyjnych formach”, nieangażujących kompetencji cyfrowych, z czasem zostały uzupełnione, a niekiedy zastąpione trybami zinformatyzowanymi. To z kolei doprowadziło do powstania ryzyka wykluczenia cyfrowego w obszarach, w których ryzyko to dotychczas nie występowało. Zjawisko wykluczenia cyfrowego zostało dostrzeżone relatywnie wcześniej i od samego początku procesu informatyzacji administracji uznawane było za jeden z poważniejszych problemów społecznych. W *Strategii kierunkowej rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013* przyjęto, że powszechność oraz dostępność usług informacyjnych mają kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, a likwidację zjawiska wykluczenia cyfrowego, a przynajmniej sprowadzenie tego zjawiska do poziomu marginalnego w zagrożonych grupach społecznych i obszarach geograficznych, uznano za cel strategiczny państwa i umieszczono go na pierwszym miejscu spośród innych celów o takim charakterze⁶. Nie od razu podjęto jednak zdecydowane kroki przyczyniające się do urzeczywistnienia tego celu. Regulacja prawna oraz podejmowane działania początkowo miały charakter rozproszony i nie zawsze odpowiednio skoordynowany. Państwo, które w tym obszarze powinno pełnić rolę organizatora, bardzo często zastępowały samorządy czy organizacje pozarządowe, organizując szkolenia i kursy, zwiększając dostęp do komputerów w szkołach i bibliotekach publicznych czy zapewniając pomoc w codziennym korzystaniu z sieci. Istotną rolę odegrała także Unia Europejska, inspirując procesy prawotwórcze oraz wspierając liczne, często oddolne, inicjatywy funduszami wspólnotowymi.

Współcześnie do najważniejszych instrumentów prawnych służących inkluzji społecznej należy ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami⁷. Ustawa ta określa środki służące zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie. Beneficjentem rozwiązań przyjętych w ustawie są osoby ze szczególnymi potrzebami, czyli osoby, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne albo z uwagi na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia barier, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Celem ustawodawcy jest stopniowa poprawa dostępności podmiotów publicznych, dzięki której

⁶ *Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013 oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020*, Warszawa 2005, s. 17–20.

⁷ Ustawa z 19.07.2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1411 ze zm.).

osoby ze szczególnymi potrzebami w sposób możliwie samodzielny będą mogły korzystać z usług publicznych. Dostępność jest tu rozumiana szeroko; obejmuje nie tylko dostępność cyfrową, ale także dostępność architektoniczną oraz informacyjno-komunikacyjną. W zakresie dostępności cyfrowej zastosowanie znajdują przepisy ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych⁸, wdrażającej postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego⁹. Analizując przepisy implementujące dyrektywę, nie sposób nie zauważyć, że prawodawca skupił się przede wszystkim na jednej kategorii osób potencjalnie zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – na osobach z niepełnosprawnościami¹⁰, co nie w pełni oddaje intencje prawodawcy unijnego, który przyjmuje szerokie rozumienie dostępności i nie ogranicza jej wyłącznie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Szczegółowe wytyczne w zakresie dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych zostały określone w załączniku do ustawy. Ustawodawca zaliczył do nich zapewnienie: postrzegalności m.in. multimediów przez audiodeskrypcję lub alternatywę tekstową dla mediów (nagranie); rozróżnialności (np. przez zmianę rozmiaru tekstu; użycie koloru, kontrastu i odstępów w tekście); funkcjonalności, w tym dostępności klawiatury czy zrozumiałości, w tym np. pomocy przy wprowadzaniu informacji (przy użyciu etykiet bądź instrukcji oraz sugestii korekty błędów).

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami określa także wymogi w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej, zaliczając do nich m.in.: instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących; obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje oraz zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku. W przypadku gdy podmiot publiczny nie jest w stanie zapewnić dostępności w wymaganym zakresie, ciąży na nim obowiązek zapewnienia dostępu alternatywnego, który może polegać w szczególności na zapewnieniu wsparcia innej osoby, wsparcia technicznego, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, lub wprowadzeniu takiej organizacji podmiotu publicznego, która umożliwi realizację potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w niezbędnym dla tych osób zakresie¹¹.

Istotną rolę w ograniczaniu rozmiarów zjawiska wykluczenia cyfrowego odgrywają także liczne programy rządowe. Przykładowo wdrażany przez Ministerstwo Cyfryzacji „Program

⁸ Ustawa z 4.04.2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1440).

⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z 26.10.2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz.Urz. UE L 327, s. 1).

¹⁰ Wynika to już z uzasadnienia do rządowego projektu ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, VIII kadencja, druk sejm. nr 3119, w którym stwierdza się, że ustawa ma stanowić jeden z najistotniejszych filarów wsparcia osób niepełnosprawnych.

¹¹ Zagadnieniem tym szerzej zajmuję się w opracowaniu *Wybrane instrumenty administracyjnoprawne służące przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu* [w:] *Postrzeganie sfery publicznej w perspektywie nauk humanistycznych*, red. P. Pomajda, E. Chodźko, Lublin 2022 s. 7 i n.

Rozwoju Kompetencji Cyfrowych¹² zakłada jako cel stały wzrost poziomu kompetencji cyfrowych przez zapewnienie każdemu w Polsce możliwości ich rozwoju stosownie do potrzeb, w szczególności poprzez udział w specjalnych szkoleniach. Program przewiduje rozwój powszechnych kompetencji cyfrowych wśród obywateli, począwszy od etapu edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, do wieku senioralnego. Wsparcie w ramach programu jest kierowane w szczególności do nauczycieli, przedsiębiorców, pracowników wszystkich sektorów gospodarki oraz urzędników. W założeniach realizacja programu ma doprowadzić w 2030 roku do tego, że 80% mieszkańców Polski będzie posiadać co najmniej podstawowe kompetencje cyfrowe, 40% mieszkańców Polski będzie posiadać ponadpodstawowe e-kompetencje, 6% pracujących będą stanowić specjaliści technologii informacyjno-komunikacyjnych (ang. *Information and Communication Technology* – ICT), 29% specjalistów ICT będą stanowić kobiety, a dodatkowo na szczeblu administracji rządowej funkcjonować będzie ugruntowany i sprawdzony mechanizm koordynacji i monitorowania działań wspierających rozwój kompetencji cyfrowych, który bazuje na cyklicznie aktualizowanej diagnozie potrzeb społeczeństwa, biorący pod uwagę najnowsze trendy technologiczne i gospodarcze. Pytanie o to, czy cele te uda się osiągnąć, pozostaje otwarte.

Wykluczenie cyfrowe, choć – trzeba to przyznać – mniej groźne niż na początku procesu informatyzacji administracji, w dalszym ciągu stanowi istotny problem społeczny. Mimo podjętych działań, w tym także o charakterze legislacyjnym, celu przyjętego w przywołanej wcześniej *Strategii kierunkowej* niestety nie udało się w pełni osiągnąć. Co prawda w ciągu ostatnich kilkunastu lat odsetek gospodarstw domowych nieposiadających dostępu do Internetu znacząco spadł (z blisko 70% do około 4% ogółu gospodarstw domowych¹³), niemniej w dalszym ciągu odsetek takich gospodarstw jest relatywnie wysoki. W kontekście zagadnienia stanowiącego przedmiot opracowania szczególnie niepokoić może to, że w 2025 r. korzystanie z usług administracji publicznej przez Internet zadeklarowało 61,1% osób w wieku 16–74 lata, przy czym wyszukiwanie informacji na stronach administracji deklarowało 36,2%, a korzystanie z publicznych baz danych lub rejestrów jedynie 10% osób¹⁴. Nie napawają optymizmem także przywołane wcześniej dane dotyczące umiejętności cyfrowych Polaków¹⁵. Problem wykluczenia cyfrowego dotyka w szczególności osoby starsze¹⁶. Programy adresowane do tej grupy społecznej nie przyczyniły się istotnie do inkluzji cyfrowej seniorów. W nowym programie wieloletnim na rzecz Osób Starszych „AKTYWNI SENIORZY – ASY” na lata 2026–2030¹⁷ problem walki z wykluczeniem

¹² Przyjęty uchwałą nr 24 Rady Ministrów z 21.02.2023 r. w sprawie ustanowienia programu rządowego pod nazwą „Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych” (M.P. z 2023 r. poz. 318).

¹³ Por. dane z roczników statystycznych GUS: z 2012 r., tabela 24 (341), s. 426; z 2018 r., tabela 24 (348), s. 440 oraz opracowania GUS, *Spółeczeństwo informacyjne...*, wykres 1, s. 1.

¹⁴ Zob. GUS, *Spółeczeństwo informacyjne...*, tablica 1, s. 2.

¹⁵ Zob. Główny Inspektorat Sanitarny, *Wykluczenie cyfrowe*.

¹⁶ Szerzej M. Czarnecka, H. Kelm, W. Koczur, *Wykluczenie cyfrowe seniorów w zakresie korzystania z usług społecznych w Polsce w dobie demograficznego starzenia się ludności*, „Optimum. Economic Studies” 2023/1(111), s. 89–106.

¹⁷ Program przyjęty uchwałą nr 176 Rady Ministrów z 12.12.2025 r. w sprawie ustanowienia Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „AKTYWNI SENIORZY – ASY” na lata 2026–2030 (M.P. z 2025 r. poz. 1255).

cyfrowym wśród seniorów nie jest już akcentowany¹⁸, co może budzić uzasadnione obawy co do możliwości inkluzji cyfrowej tej grupy społecznej w przyszłości.

3. Mechanizmy wzmacniające inkluzję cyfrową w prawnej regulacji dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie

Jak już wspomniałem, konstytucyjne prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska jest konkretyzowane w przepisach ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie. Unormowania te mają charakter szczególny w odniesieniu do regulacji ustawy o dostępie do informacji publicznej¹⁹, urzeczywistniającej prawo do informacji z art. 61 Konstytucji RP. Obie ustawy, kształtując zasady dostępu do informacji, sięgają w szerokim zakresie do narzędzi informatycznych. Przepisy ustawy o dostępie do informacji publicznej wprowadzają dwa całkowicie z informatyzowane tryby dostępu (publikacja informacji na stronach BIP oraz w portalu danych Otwarte Dane). Wykorzystanie narzędzi informatycznych jest możliwe także w trybie wniosku o udostępnienie informacji publicznej oraz w pozostałych trybach dostępu. Podobne rozwiązania przyjęto w odniesieniu do dostępu do informacji o stanie i ochronie środowiska. Najważniejszym trybem dostępu do tej informacji jest, tak jak na gruncie ustawy o dostępie do informacji publicznej, tryb wnioskowy. Informacje o środowisku i jego ochronie udostępnia się co do zasady na piśmie wniosek. Dopuszczalne będzie złożenie wniosku w tradycyjnej papierowej formie, ale także w formie dokumentu elektronicznego, przy czym forma wniosku nie determinuje formy udostępnienia informacji. Ustawodawca przyjął otwarty katalog form udostępnienia. Stosownie do art. 9 ust. 2 u.u.i.ś. udostępnienie następuje w formie ustnej, pisemnej, wizualnej, dźwiękowej, elektronicznej lub innej. Wybór formy należy do zainteresowanego wejściem w posiadanie informacji. Takie rozwiązanie jest jednoznacznie korzystne dla wnioskodawcy, pozostawia mu bowiem swobodę wyboru między narzędziem „tradycyjnym” a elektronicznym, bez narzucania z góry tego ostatniego (podobne rozwiązanie przyjęto w przepisach ustawy o dostępie do informacji publicznej).

W trybie wnioskowym nie udostępnia się informacji zawartych w bazie danych o ocenach oddziaływania na środowisko. Baza ta, prowadzona przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, jest narzędziem elektronicznym. Zgodnie z art. 128 u.u.i.ś. obejmuje ona w szczególności informacje o: strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko; ocenach oddziaływania na środowisko dla planowanych przedsięwzięć, z uwzględnieniem ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz ocenach oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, i jest prowadzona w systemie teleinformatycznym. Z uwagi na brzmienie art. 12 ust. 1 u.u.i.ś. opublikowanie informacji w bazie wyłącza jej udostępnienie w trybie wnioskowym. W tym zakresie nie pozostawia się podmiotom

¹⁸ Wcześniejszy program (przyjęty uchwałą nr 167 Rady Ministrów z 16.11.2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025, M.P. poz. 1125) zakładał jako jeden z celów programu podnoszenie kompetencji cyfrowych seniorów.

¹⁹ Ustawa z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 902 ze zm.).

uprawnionym możliwości wyboru trybu dostępu do informacji, lecz z góry narzuca tryb z informatyzowany²⁰.

Niezależnie od wnioskowego trybu udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie, ustawodawca wprowadził także upublicznianie informacji przez władze publiczne z urzędu. Służą temu instytucje publicznie dostępnych wykazów i upowszechniania informacji drogą elektroniczną. Publicznie dostępne wykazy obejmują dane o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, wskazane w art. 21 ust. 2 u.u.i.ś. Wykazy są prowadzone w formie elektronicznej i udostępniane na stronach BIP. W doktrynie podkreśla się, że celem publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach jest zapewnienie społeczeństwu możliwości szybkiego zidentyfikowania oraz zlokalizowania dokumentu, a sam wykaz nie musi być istotnym źródłem informacji o środowisku, lecz ma dostarczać wskazówek, jak te źródła odnaleźć²¹.

W zakresie upowszechniania informacji drogą elektroniczną ustawodawca nałożył na władze publiczne obowiązki związane z udostępnianiem niektórych informacji o środowisku i jego ochronie przez ich opublikowanie w BIP. Udostępnieniu w Biuletynie podlegają informacje wskazane w szczególności w art. 24 ust. 1 u.u.i.ś. oraz dokumenty i informacje wymienione w art. 25 u.u.i.ś.

Konkludując tę część rozważań, należy stwierdzić, że zarówno publicznie dostępne wykazy, jak i upowszechnienie informacji drogą elektroniczną wykorzystują jako narzędzie udostępnienia Biuletyn Informacji Publicznej. Biuletyn jest urzędowym publikatorem teleinformatycznym w postaci ujednoliconego systemu stron dostępnych w sieci teleinformatycznej. Dostęp do BIP w założeniu ma charakter powszechny. Oznacza to, że każdy zainteresowany – z formalnoprawnego punktu widzenia – ma pełen, niczym nieograniczony dostęp do informacji w nim zawartych. W praktyce dostęp do Biuletynu uzależniony jest jednak od dostępu do odpowiednich środków technicznych umożliwiających dostęp do Internetu, a także od posiadania umiejętności w zakresie korzystania z tych środków.

Ani na gruncie przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej, ani na gruncie rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy nie wprowadzono żadnych szczególnych mechanizmów zabezpieczających przed wykluczeniem cyfrowym. W tym zakresie znajdują zastosowanie jedynie narzędzia wprowadzone ustawą o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych przywołane w poprzednim rozdziale tego opracowania. Tak jak wspominałem, ustawa ta skupia się przede wszystkim na jednej grupie osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – osobach niepełnosprawnych. Narzędzia te, jakkolwiek przydatne, należy uznać za nie w pełni wystarczające w kontekście zapewnienia powszechnej inkluzji cyfrowej. Warto jednak w tym miejscu zauważyć, że przepisy ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, w odróżnieniu od regulacji ustawy o dostępie do informacji publicznej, zawierają interesujące rozwiązanie, które właściwie zastosowane może stanowić rozwiązanie tego problemu. W mojej ocenie taki

²⁰ Por. K. Gruszecki, *Komentarz do ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, LEX 2025, art. 12.

²¹ M. Bar, J. Jendrośka, *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, LEX 2024, art. 21.

potencjał niesie w sobie obowiązek udzielania niezbędnej pomocy i wskazówek przy wyszukiwaniu informacji o środowisku i jego ochronie, nałożony na władze publiczne mocą art. 8 ust. 2 u.u.i.ś. Ustawodawca nie konkretyzuje warunków ani sposobów udzielania pomocy i wskazówek. Wskazuje jedynie, że pomoc i wskazówki mają mieć charakter niezbędny, co oznacza, że powinny one zostać udzielone: po pierwsze, w sytuacji gdy jest to niezbędne dla skorzystania przez podmiot z jego konstytucyjnego prawa, i po drugie – w niezbędnym zakresie. Przy czym to wnioskujący o pomoc powinien wskazać okoliczności, dla których ta pomoc jest mu niezbędna²². Nie ulega wątpliwości, że zastosowanie tego przepisu będzie uzależnione od okoliczności danej sprawy, w szczególności od sytuacji, w jakiej znajduje się podmiot uprawniony. Magdalena Bar i Jerzy Jendrośka podnoszą, że przepis ten „stanowi ogólną wytyczną działania organów zobowiązanych do udostępniania informacji. W zależności od konkretnej sytuacji, potrzeby i możliwości pracownicy tych organów powinni dążyć do wyjaśnienia wnioskodawcy – prostym zrozumiałym dla niego językiem – w jaki sposób sformułować jego pytanie, jakie są zasady udostępniania informacji, jakie będą konsekwencje złożenia wniosku itd.”²³. W orzecznictwie podkreślano, że obowiązek udzielania niezbędnej pomocy i wskazówek przy wyszukiwaniu informacji o środowisku i jego ochronie powstaje m.in. wtedy, gdy organ żądanej informacji nie posiada²⁴, a także wówczas, gdy pojawia się potrzeba właściwego sformułowania wniosku, w szczególności poinformowania o możliwości skorzystania z publicznie dostępnych wykazów²⁵. Ogólna formuła tego przepisu niewątpliwie pozwala na zastosowanie go także w sytuacji, gdy podmiot uprawniony znajduje się w grupie osób dotkniętych wykluczeniem cyfrowym. Wypełnienie obowiązku z art. 8 ust. 2 u.u.i.ś. w tym przypadku będzie mogło polegać na udzieleniu pomocy czy wskazówek w dotarciu do informacji opublikowanych w BIP oraz w bazie danych o ocenach oddziaływania na środowisko. Zakres i sposób udzielania pomocy będzie uzależniony w szczególności od potrzeb i możliwości uprawnionego, ale także od możliwości podmiotu udostępniającego, przy czym nic nie stoi na przeszkodzie, aby pomoc ta miała charakter wyłącznie techniczny i sprowadzała się do udzielenia niezbędnych wskazówek dotyczących korzystania z systemów teleinformatycznych, w których gromadzone są informacje, czy związanych z obsługą narzędzi elektronicznych (np. komputera znajdującego się w urzędzie).

4. Uwagi końcowe

Informatyzacja administracji publicznej jest jednym z głównych kierunków przeobrażeń, jakim poddawane są współcześnie struktury administracji publicznej w Polsce.

²² Tak T. Filipowicz, A. Plucińska-Filipowicz [w:] *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*, red. T. Filipowicz, A. Plucińska-Filipowicz, M. Wierzbowski, Warszawa 2024, art. 8, Nb 6.

²³ Por. M. Bar, J. Jendrośka, *Komentarz do wybranych przepisów...*, art. 8.

²⁴ Wyrok NSA z 19.06.2024 r., III OSK 1859/22, LEX nr 3746429.

²⁵ Zob. wyrok WSA w Krakowie z 13.09.2022 r., II SA/Kr 572/22, LEX nr 3416674 oraz wyrok WSA w Kielcach z 3.10.2018 r., II SAB/Ke 55/18, LEX nr 2573154.

Wykorzystanie narzędzi elektronicznych w sferze dostępu do informacji niewątpliwie stworzyło administracji o wiele więcej możliwości dotarcia z informacją do szerokiego kręgu odbiorców w krótkim czasie. Przekazywanie informacji stało się prostsze, szybsze i generujące mniejsze koszty. Jednak przyczyniło się do powstania sprzyjających warunków dla przeniesienia problemu wykluczenia cyfrowego na płaszczyznę konstytucyjnych uprawnień jednostki. Powstało realne ryzyko marginalizacji całych relatywnie dużych grup społecznych. Jak zostało już powiedziane, prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska ma charakter powszechny – przysługuje każdemu i każdy w założeniu powinien móc skutecznie je realizować. Zadaniem ustawodawcy jest zatem stworzenie mechanizmów, które eliminują wszelkie bariery uniemożliwiające dotarcie zainteresowanemu do informacji.

Analiza regulacji prawnej ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie w tym zakresie pozwala na sformułowanie wniosku, że założenie to, jeśli nie w pełni, to przynajmniej częściowo udało się osiągnąć. Prawodawca za podstawowy tryb pozyskania informacji uznał tryb wnioskowy – dopuścił możliwość wykorzystania w jego ramach narzędzi informatycznych, bez eliminacji przy tym innych, „tradycyjnych” instrumentów. Unormowania ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, wzorem regulacji ustawy o dostępie do informacji publicznej, wprowadzają „nowoczesne”, z informatyzowanymi ścieżkami dostępu do informacji, ale w odróżnieniu od przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej zawierają potencjalny mechanizm ochronny. Jest nim nałożony na władze publiczne obowiązek udzielania niezbędnej pomocy i wskazówek przy wyszukiwaniu informacji. Rozwiązanie to w swoich założeniach ma wzmacniać publiczne prawo podmiotowe do informacji, czyniąc je w pełni skutecznym i choć nie jest ono bezpośrednio nakierowane na zapewnienie inkluzji cyfrowej, to właściwie wykorzystane może w praktyce przyczynić się także do ograniczania zjawiska wykluczenia cyfrowego. Warto jednak zauważyć, że ogólny charakter regulacji art. 8 ust. 2 u.u.i.ś. pozostawia administracji znaczący margines swobody w realizacji jej obowiązku. Interpretacja tego przepisu będzie wymagała zatem szerokiego i kompleksowego spojrzenia na problemy osób poszukujących informacji, przy czym kluczową rolę może tu odegrać zwykła ludzka empatia. Pozostaje zatem życzyć jej wszystkim, którym przyjdzie to prawo stosować.

Abstract

The right to information about the condition and protection of the environment in the context of digital divide

Dr Michał Ulasiewicz – Faculty of Law and Administration, Department of Administrative Law and Administrative Science, University of Lodz
ORCID: 0000-0001-9647-219X

This article presents selected legal regulations as regards the right to information about the condition and protection of the environment in context of digital divide. As far as the author is concerned, the paper is trying to provide answers to questions

about the impact of law on the scope of digital divide and how to counteract digital divide. The paper addresses issues of great importance for this particular legal matter, such as: forms of access to information, the impact of development of e-governance on the legal regulation of access to information and solutions that provide for wide objective scope of access.

Keywords: digital divide, right to information, access to information, administration

Bibliografia / References

- Bar M., Jendrońska J., *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, LEX 2024
- Czarnecka M., Kelm H., Koczur W., *Wykluczenie cyfrowe seniorów w zakresie korzystania z usług społecznych w Polsce w dobie demograficznego starzenia się ludności*, „Optimum. Economic Studies” 2023/1(111)
- Florczak-Wątor M. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023
- Główny Inspektorat Sanitarny, *Wykluczenie cyfrowe*, <https://www.gov.pl/web/gis/wykluczenie-cyfrowe>
- Gruszecki K., *Komentarz do ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, LEX/ 2025
- GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2025 r. Informacja sygnałna*, <https://publikacje.new.stat.gov.pl/porta1-publikacje/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2025-r>
- Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013 oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020*, Warszawa 2005
- Ulasiewicz M., *Wybrane instrumenty administracyjnoprawne służące przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu* [w:] *Postrzeganie sfery publicznej w perspektywie nauk humanistycznych*, red. P. Pomajda, E. Chodźko, Lublin 2022
- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*, red. T. Filipowicz, A. Plucińska-Filipowicz. M. Wierzbowski, Warszawa 2024
- Wybrane instrumenty administracyjnoprawne służące przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu* [w:] *Postrzeganie sfery publicznej w perspektywie nauk humanistycznych*, Lublin 2022